

Kommunstyrelseförvaltningen
Soraya Green
Utredare
soraya.green@tyreso.se

Datum
2021-08-11

Diarienummer
2020/BUN 0156 41

Handlingsplan för arbetet med särskilt begåvade barn och elever

Barn- och utbildningsförvaltningens förslag till beslut till barn- och utbildningsnämnden

Barn- och utbildningsnämnden godkänner förvaltningens förslag till handlingsplan för arbetet med särskilt begåvade barn och elever.

Elisabet Schultz
Förvaltningschef

Soraya Green
Utredare

Sammanfattning

Barn- och utbildningsförvaltningen har tagit fram en handlingsplan för arbetet med särskilt begåvade barn på uppdrag av nämnden.

Handlingsplanen syftar till att höja medvetenheten och öka kunskapen hos skolpersonal och andra berörda om särskild begåvning. Planen behandlar vilka de särbegåvade barnen och eleverna är, hur för- och grundskolan kan uppmärksamma dem samt hur den pedagogiska verksamheten kan anpassas.

Förvaltningen föreslår att nämnden beslutar att godkänna handlingsplanen.

Beskrivning av ärendet

Barn- och utbildningsnämnden har gett förvaltningen i uppdrag att utveckla arbetet med särskilt begåvade barn och elever (Nämndplaner för 2019-2021).

Våren 2021 har förvaltningen genomfört en kartläggning av verksamheternas arbete med särskilt begåvade barn. Det har gjorts genom insamling av uppgifter från rektorer och intervju med centrala Resurs- och utvecklingscentrum. En bild som framträder är behovet av en generell kunskapshöjning om särskild begåvning.

Förvaltningen har tagit fram en handlingsplan som syftar till att höja medvetenheten och öka kunskapen hos skolpersonal med flera om särskild begåvning. Planen redogör för den forskning som finns inom området gällande; vilka de särbegåvade barnen och eleverna är, hur för- och grundskolan kan upptäcka särbegåvning och anpassa undervisningen för att stimulera och utmana. Planen avslutas med mål för det fortsatta arbetet.

Handlingsplanen är baserad på Skolverkets stödmaterial om särskilt begåvade samt Sveriges Kommuner och Regioners Handlingsplan särskilt begåvade barn och elever 2016. I dokumentet används ordet uppmärksamma istället för identifiera eftersom att vara särskilt begåvad inte är en diagnos.

Handlingsplanen är ett kvalitetshöjande arbete och går i linje med barn- och utbildningsnämndens nedbrutna mål från kommunens kvalitetsmål; ”Genom ett systematiskt kvalitetsarbete utförs utbildning av god kvalitet för höga kunskapsresultat för barn/ elever/ studerande”. Handlingsplanen har även bäring på nämndmålet om att ”Verksamheten bedriver främjande och förebyggande arbete för en trygg och stimulerande lärmiljö”.

Särskilt begåvade barn och elever

Det saknas en enhetlig accepterad definition av vad särskild begåvning är och vilka barn och elever som omfattas av begreppet. Den definition som fått störst genomslag i Sverige beskriver att särskild begåvad är den ”som kontinuerligt förvånar både kunskapsmässigt och tillämpningsmässigt genom sin osedvanliga förmåga i ett eller flera områden, både i skolan och i vardagslivet”.

Barn med särskild begåvning är ingen homogen grupp, begåvningen kan visa sig inom vitt skilda områden och inom ett eller flera ämnen. Särskilt begåvade barn och elever utmärker sig genom att de utvecklas olika snabbt inom olika områden till exempel kognitivt, emotionellt, socialt och motoriskt, och i otakt med sina jämnåriga.

I förskoleåldern är särbegåvade barn mer avancerade i sitt tänkande, sin lek och sina relationer än jämnåriga barn och är i dessa avseenden i nivå med flera år äldre barn.

Det händer att särskilt begåvade elever förväxlas med högpresterande elever. Många som har en särskild begåvning utmärker sig inte för sina prestationer, varken som barn eller vuxna. Om man enbart letar efter höga prestationer, är det många särskilt begåvade personer som inte kommer uppmärksammas. De särskilt begåvade kan vara men är inte nödvändigtvis högpresterande.

Den särskilda begåvningen innebär styrkor och förmågor, men kan även innebära att eleverna får svårt att passa in. Studier visar att för en del särbegåvade kan en undervisning som inte utmanar och stimulerar leda till uttråkade barn som presterar långt under medel. Några kan bli utåtagerande medan andra blir passiva och drar sig undan och sällar sig till gruppen hemmasittare.

Det förekommer även att särskilt begåvade elever feldiagnosticeras med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar. Det beror på att barn med särskild begåvning kan uppvisa beteenden som misstolkas, då understimuleringen kan få konsekvenser som liknar uppmärksamhetsproblem. (Mattsson och Pettersson 2015, Persson 2015)

Skolverket uppskattar att fem procent av alla elever är särskilt begåvade, vilket innebär att det kan finnas en till två särskilt begåvade i varje klass.

Förskolans och skolans betydelse

Forskning visar att förskolan och skolan har avgörande betydelse för att särskilt begåvade barn ska kunna avancera och nå längre i sin kunskapsutveckling. Särskilt begåvade barn och elever behöver precis som alla andra, individuellt stöd, ledning och stimulans. För att särskilt begåvade barn ska kunna visa och utveckla sina förmågor krävs att förskolan och skolan uppmärksammar dem och ger dessa barn utmaningar på rätt nivå, samt ser till att de får bekräftelse och erbjuds delaktighet. Det är avgörande att det i förskolan och skolan finns en social acceptans och förståelse från de vuxna samt att pedagogerna arbetar för tolerans mellan barnen (Persson, 2010).

Plan och inriktning för förskolans och skolans arbete för särbegåvade barn:

- Uppmärksamma att det kan handla om ett särskilt begåvat barn
- Beakta skillnader i kön och bakgrund. Många gånger kan särbegåvade flickor vara svårare att upptäcka.

- Påbörja en process att kartlägga elevens kunskaper, intressen, spetsförmågor och behov.
- Bjud in vårdnadshavare till ett inledande samtal kring barnets förmågor.
- Anpassa undervisningen till varje barns förutsättningar och behov.
- Vid behov differentiera undervisningen genom acceleration och berikning som är vanliga metoder för att möta särskilt begåvade barn både nationellt och internationellt. Acceleration innebär att barnet går fortare fram i sin inläring inom ordinarie undervisning, eller att barnet flyttar upp en eller flera årskurser helt eller delvis. Berikning innebär att barnet får möjlighet till att fördjupa och bredda sig när det obligatoriska momentet redan behärskas. Härutöver är mentorskap ett framgångsrikt arbetssätt i undervisningen.
- Stöd barnets och elevens utveckling och lärande
- Ha kontinuerlig dialog med vårdnadshavare kring barnets och elevens utveckling och sociala situation
- Vid överlämning inom och mellan skolformer överföra kunskap om att ett barn eller elev är särskilt begåvat för att verksamheten på bästa sätt ska kunna göra anpassningar för att möta barnets behov.

Handlingsplanen är ett steg i att utveckla arbetet med särskilt begåvade barn och elever. Verksamheterna ska implementera handlingsplanen i syfte att öka skolpersonal och skolledares kunskap om särskilt begåvade barn och därmed höja undervisningens kvalitet.

Barn- och utbildningsförvaltningen ansvarar för följa upp och stöda implementeringen.

Ekonomiska konsekvenser

Kompetenshöjande insatser förväntas till största del kunna ske inom ordinarie budget. Eventuellt kan det tillkomma en kostnad för att utbilda ett mindre antal medarbetare på Resurs- och utvecklingscentrum i syfte att utöka dagens NPF-satsning med kompetenshöjning inom särskild begåvning.

Prövning av barnets bästa

Handlingsplanens form är uppbyggd utifrån rådande forskning om särskilt begåvade barns situation och deras behov av anpassning i den pedagogiska miljön. I framtagandet av handlingsplanen har barnets bästa såsom det uttrycks i artikel tre varit vägledande. Handlingsplanen svarar särskilt mot artiklar 28 och 29 om barns rätt till utbildning samt syftet med utbildningen. I artikel 29 framgår särskilt att barnets utbildning ska syfta till att a) utveckla barnets fulla

möjligheter i fråga om personlighet, anlag, fysik och psykiska förmåga. Den handlingsplan som tagits fram syftar till att säkerställa att barn och elever med särskild begåvning får denna möjlighet genom att medvetandegöra och öka kunskapen hos skolpersonal och andra berörda om särskild begåvning och därmed höja undervisningens kvalitet. Till andra delårsuppföljningen september 2022 ska förvaltningen följt upp hur rättigheterna som uttrycks i handlingsplanen kommer Tyresös barn och unga tillgodo.

Bilaga: Handlingsplan för arbetet med särskilt begåvade barn och elever